

Міністерство освіти і науки України

Національний університет фізичного виховання і спорту України

КРОЛЬ ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК: 796.032:930.85+37.011.33

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ОЛІМПІЙСЬКОГО РУХУ В СИСТЕМІ
ОЛІМПІЙСЬКОЇ ОСВІТИ

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'I. Kravchuk', enclosed within a hand-drawn oval shape.

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент **Єрмолова Валентина Михайлівна**, Національний університет фізичного виховання і спорту України, професор кафедри історії та теорії олімпійського спорту

Офіційні опоненти:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор **Козіна Жаннета Леонідівна**, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту та спортивних ігор;

кандидат педагогічних наук, професор **Вацеба Оксана Михайлівна**, Львівське державне училище фізичної культури, заступник директора з навчально-методичної роботи.

Захист відбудеться 2 липня 2019 р. о 12:30 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури,1).

Із дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національного університету фізичного виховання і спорту України (03150, Київ-150, вул. Фізкультури,1).

Автореферат розіслано «31» травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. І. Воронова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (розпорядження КМУ № 988-р від 14 грудня 2016 р.) вбачає у підростаючому поколінні цілісну всебічно розвинену особистість, здатну до критичного мислення, яка діє згідно з морально-етичними принципами.

Освіта являє собою цілеспрямований процес освоєння культурної спадщини, духовних цінностей і знань, накопичених поколіннями. Культура є наріжним каменем освіти, в той час як загальнокультурний розвиток особистості стає умовою гармонійного її зростання і становлення.

Інтерес до олімпійського руху та постійно зростаюча його значущість у сучасному світі зрозуміла, оскільки це явище є загальнокультурним досягненням світового співтовариства в його тісному взаємозв'язку з багатою історією і культурою Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, яскравими явищами епохи Відродження і Нового часу, багатогранними і динамічними подіями сучасної історії. Таке уявлення олімпійського руху стало результатом ставлення до нього найбільш видатних представників різних сфер діяльності – володарів стародавнього світу, багатьох поколінь громадських і державних діячів, мислителів, представників мистецтва, уваги всесвітньо відомих художників, скульпторів, композиторів і режисерів, письменників і поетів. Природно, що цей інтерес і пов'язана з ним популярність Олімпійських ігор, ідеалів і цінностей філософії олімпізму змогли проявитися лише у ставленні до явища фундаментального характеру з глибокими гуманістичними і загальнокультурними складовими.

Серед досліджень, проведених представниками різних напрямків гуманітарних наук, виділяється загальноісторична тенденція. Цьому напряму олімпійських досліджень, в якому докладно розглядається історія Олімпійських ігор античності і сучасності, еволюція олімпійських видів спорту, олімпійської програми тощо, присвятили свої роботи N. Muller, 1975; Б. Лоу, 1984; А. Б. Сунік, 1994; В. Н. Сергеев, 2001; Г. Ф. Петльований, 2002; Е. В. Дивинская, 2003; В. М. Платонов, 2004, 2009; М. М. Булатова, 2006, 2016; К. Георгіадіс, 2007; В. І. Столяров, 2007; А. Ю. Кашкарев, 2008; М. А. Богданова, 2010; С. Н. Бубка, 2012; Н. М. Боголюбова, 2012; D. Binder, 2012 та ін.

Значну увагу вивченню основних цінностей сучасного олімпійського руху, що визнають олімпійця як особистість, для якої характерні цілісний і гармонійний розвиток фізичних, психічних і духовних якостей, активність, цілеспрямованість, орієнтація на постійне самопізнання, самовдосконалення, а також поведінку в спорті, відповідну олімпійським принципам та ідеалам, і такі гуманістичні цінності як демократизм, інтернаціоналізм, рівноправність, просвіта в душі справжнього патріотизму в поєднанні з взаємоповагою націй, незважаючи на расові, релігійні, політичні та інші відмінності, приділяли В. І. Столяров, 1997; Ц. А. Висоцькій, 2006; В. М. Платонов, 2009; С. Н. Бубка, 2012.

До числа найбільш відомих публікацій з соціально-філософських проблем олімпізму, в яких дано аналіз розвитку олімпійського руху з точки зору його

соціальної сутності, слід віднести роботи G. Selle, 1971; А. Г. Єгорова, 2001; Ю. Н. Ямщикова, 2010.

Культурологічний погляд на проблему олімпійського руху й олімпійського спорту в контексті загальнолюдської культури представлений в роботах П. де Кубертена, 1931; Л. І. Лубишевої, 1999; Е. А. Бородиної, 2000; А. О. Бондар, 2016.

Зважаючи на гуманістичний характер олімпізму, який не тільки за своєю соціальною природою, а й цільовими настановами виступає серйозним фактором всебічного розвитку і виховання особистості, темі гуманізації виховної діяльності засобами цінностей олімпізму свої дослідження присвятили І. В. Барінова, 1994; Е. Пуйшиєне, 2002; М. М. Булатова, 2006; О. Вацеба, 2007; В. Григоревич, 2007; І. І. Гуслістова, 2007; R. Naul, 2008; D. L. Binder, 2010; В. М. Єрмолова, 2010; Ю. І. Варава, 2012; Ж. Л. Козіна, 2017.

Проте, вивчення питань використання культурної спадщини олімпійського руху в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти залишається актуальним науковим питанням.

Актуальність зазначеної проблематики в умовах глобальних змін суспільного і індивідуального життя обумовлена наявністю протиріч як на теоретичному, так і на практичному рівнях, а саме:

- між вимогами модернізації школи з метою більш повного задоволення різноманітних духовно-моральних потреб учнів і недостатньою розробленістю сучасних педагогічних технологій виховання гармонійно розвиненої особистості учня в практиці школи;

- між об'єктивними вимогами, що висувуються сучасною соціокультурною та економічною ситуацією стосовно рівня культурного розвитку особистості та реаліями шкільного життя;

- між необхідністю поширення цінностей філософії олімпізму і недостатнім використанням їх в освітньому процесі школярів;

- потребами у впровадженні окремих технологій в систему олімпійської освіти учнівської молоді та відсутністю науково-практичних матеріалів у даній галузі.

Враховуючи соціальну значущість культурної спадщини олімпійського руху в системі роботи закладів загальної середньої освіти України, а також актуальність проблеми, її недостатню теоретичну розробленість, темою дисертаційного дослідження обрано культурну спадщину олімпійського руху в системі олімпійської освіти.

Зв'язок роботи із науковими планами, темами. Робота виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень і розробок, які виконуються за рахунок коштів державного бюджету МОН України на 2017–2019 рр. «Реалізація національної ідеї становлення громадянина-патріота України через ціннісний потенціал олімпізму» (№ державної реєстрації 0117U002384). Роль автора як співвиконавця теми полягала в обґрунтуванні ролі культурної спадщини

олімпійського руху в системі олімпійської освіти в рамках освітньої діяльності школярів для підвищення їхнього загальнокультурного рівня.

Мета дослідження теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання культурної спадщини олімпійського руху в системі олімпійської освіти як дієвого фактора виховання підлітків в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти України.

Завдання дослідження:

1. На підставі аналізу науково-методичної літератури закордонних і вітчизняних авторів, документальних матеріалів та мережі Інтернет узагальнити світовий досвід використання культурної спадщини олімпійського руху в системі олімпійської освіти.

2. Визначити місце і роль надбання культурної спадщини олімпійського руху в процесі освітньої діяльності та художньо-естетичного виховання підлітків у закладах загальної середньої освіти зарубіжних країн та України.

3. Розробити практичні рекомендації для використання надбання культурної спадщини олімпійського руху в освітньому процесі школи в системі олімпійської освіти.

4. Перевірити ефективність впровадження практичних рекомендацій з використання надбання культурної спадщини олімпійського руху в процесі освітньої діяльності школярів для зростання їхнього загальнокультурного розвитку.

Об'єкт дослідження: олімпійська освіта в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: культурна спадщина олімпійського руху в системі олімпійської освіти школярів.

Методи дослідження:

– теоретичні: аналіз науково-методичної літератури та даних мережі Інтернет дозволив отримати загальне уявлення про проблеми дисертаційного дослідження. На основі отриманих даних визначено мету, завдання, актуальність та новизну роботи;

– емпіричні: анкетування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент. Анкетування здійснювалось на підставі відкритих запитань з метою визначення ставлення школярів до творів мистецтва, їх розуміння зв'язку спорту з культурою, впливу творів мистецтва з олімпійської тематики на розширення світогляду та появу (або посилення) у них бажання займатися спортом, виявлення обізнаності з олімпійськими цінностями. Для визначення рівня сформованості ціннісних орієнтацій школярів була використана методика Мілтона Рокича. Анкетування вчителів проводилося для визначення їх обізнаності з питань культурної спадщини олімпійського руху та її місця у змісті загальноосвітніх навчальних предметів.

З метою перевірки ефективності впровадження розроблених нами рекомендацій щодо інтеграції елементів культурної спадщини олімпійського руху в систему викладання навчальних предметів гуманітарного циклу та їх впливу на розширення світогляду школярів, підвищення рівня їх ціннісного потенціалу,

мотивації до занять фізичною культурою і спортом, загальної культури проведено педагогічний експеримент (паралельний, природний);

– методи статистичної обробки даних: вибірковий метод, критерій МакНемара, точний критерій Фішера, непараметричний критерій Н-Крускала-Уолліса. Обробка емпіричних даних здійснювалася за допомогою комп'ютерних програм Statistica 10.0 (Statsoft, США) і MS Excel 2007.

Наукова новизна полягає в тому, що в роботі:

– уперше систематизовано твори мистецтв, пов'язані з історією олімпійського руху, відповідно до змісту тематичного планування предметів гуманітарного циклу (історія, географія, зарубіжна література, фізична культура, інтегрований курс «Мистецтво») для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України;

– уперше розроблено практичні рекомендації щодо інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання навчальних предметів у учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України;

– підтверджено позитивний вплив творів різних видів мистецтва, пов'язаних із культурною спадщиною олімпійського руху, на підвищення загальнокультурного рівня школярів 8-х класів у процесі реалізації олімпійської освіти в закладах загальної середньої освіти;

– доповнено інформацію про позитивний вплив засобів олімпійської освіти на формування ціннісного потенціалу школярів.

Практична значущість. Розроблені практичні рекомендації з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху для використання в навчальному процесі студентів і магістрантів закладів фізичної культури і спорту в рамках дисциплін «Олімпійська освіта»; у діяльності національних олімпійських академій. При викладанні навчальних предметів у учнів 8-х класів можуть бути рекомендовані для застосування в процесі реалізації олімпійської освіти в системі роботи закладів загальної середньої освіти; в системі неперервної педагогічної освіти.

Результати дослідження надають можливість підвищити ефективність навчання, виховання і розвитку особистості учня відповідно до вимог, що стоять перед сучасною українською освітою; осмислити школярами значення цінностей світової та олімпійської культури для особистісного зростання та вдосконалення.

Основні положення і результати досліджень впроваджено в освітній процес закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) № 78 м. Києва, ліцею № 1 м. Сторожинець, Чернівецької обл. та гімназії смт. Варва Чернігівської обл. (вересень 2016 р. – травень 2017 р.), кафедри історії та теорії олімпійського спорту Національного університету фізичного виховання та спорту України (вересень 2017 р. – червень 2018 р.) та діяльність Олімпійської академії України (грудень 2017 р.), що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача у спільні публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації, полягає у підборі матеріалів до розділів навчальних посібників, пов'язаних з культурою та освітою.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження оприлюднені:

– на міжнародних заходах: Міжнародному науковому конгресі «Спорт. Олімпізм. Здоров'є» (Кишинів, Молдова, 2017); XI Міжнародній конференції молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 2018), Міжнародному науковому конгресі «Цінності, традиції та новації сучасного спорту» (Республіка Білорусь, Мінськ, 2018);

– на всеукраїнських заходах:

Всеукраїнських семінарах-нарадах керівників закладів загальної середньої освіти України з проблем олімпійської освіти (Київ, 2016–2018); науково-практичних конференціях та круглих столах кафедри історії та теорії олімпійського спорту (Київ, 2015–2017).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 11 публікаціях, зокрема 5 статей у фахових виданнях України, з яких 4 включено до міжнародної наукометричної бази; 3 праці апробаційного характеру; 3 праці, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, списку використаних літературних джерел (284) та додатків (41), містить 21 таблицю та 38 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 275 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів і визначено особистий внесок автора в спільно опубліковані наукові праці; подано інформацію про апробацію результатів дослідження та публікації автора за темою дисертації; вказано структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Олімпійська освіта як частина олімпійської культури**» на широкому матеріалі показано, що олімпійська освіта пройшла тривалий історичний шлях процесу становлення і розвитку, витoki якої сягають системи виховання Стародавньої Греції. Розглянуто сутність олімпійської освіти як багаторівневого спеціально організованого педагогічного процесу формування гармонійно розвиненої особистості через набуття знань, умінь і навичок, розвиток здібностей, інтересів, потреб та ціннісних орієнтацій, які базуються на гуманістичних ідеалах і цінностях олімпізму, що є складовою загальної освіти; визначено її мету, завдання і функції.

Аналіз науково-педагогічної спадщини П'єра де Кубертена дозволив виявити, що ініціатор відродження сучасних Олімпійських ігор особливе місце приділяв ідеї інтеграції спорту з мистецтвом і культурою. В об'єднанні спорту з мистецтвом він вбачав важливу умову вирішення виховних завдань олімпійського руху, одним із головних засобів гармонійного розвитку особистості, подолання розриву між фізичним і духовним розвитком людей, який має тенденцію до посилення.

На основі аналізу спеціальної літератури (А. Б. Сунік, 1994; В. І. Столяров, 2007; Л. И. Лубишева, 2007; А. Ю. Кашкарев, 2008; R. Naul, 2008; В. М. Платонов,

2009; R. Naul, 2010; М. А. Богданова, 2010; D. L. Binder, 2010; С. Н. Бубка, 2012; М. М. Булатова, 2012; Ю. І. Варава, 2012; Н. М. Боголюбова, 2012; К. Georgiadis, 2014; А. О. Бондар, 2016 та ін.) узагальнено відомості про витoki культурної спадщини олімпійського руху, її відображення у творах мистецтва в різні історичні епохи та її роль як невід'ємної складової загальнолюдської культури і сучасного олімпійського руху.

Динамізм, притаманний сучасному суспільству, зростання соціальної активності і ролі особистості потребують нових підходів та освітніх технологій як гаранта розвитку особистості. Культурна спадщина олімпійського руху – невід'ємна складова надбань світової культури – в системі олімпійської освіти є дієвим фактором формування олімпійської ментальності сучасного соціуму і, передусім, дітей і молоді.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» описано й обґрунтовано систему взаємодоповнюючих методів дослідження, етапи виконання дослідження, а також надано інформацію щодо організації дослідження та випробуваного контингенту.

Перший етап (січень 2015 р. – січень 2016 р.) – теоретичний аналіз й узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду досліджуваної проблеми. Спираючись на аналіз літературних джерел і стан зазначеного питання у світі – формулювання мети, завдань роботи; визначення методів дослідження; проведення констатуючого дослідження: анкетування 316 учнів з яких 164 дівчинки і 152 хлопчика (8 клас – 138 учнів, 9 клас – 133 учня, 10 клас – 45 учнів), 148 вчителів, з яких 123 жінки та 25 чоловіків, закладів загальної середньої освіти Вінницької, Волинської, Київської, Полтавської, Чернігівської, Чернівецької областей, м. Києва, аналіз результатів анкетування; виявлення взаємозв'язку між факторами, що впливають на ефективність навчання, виховання і розвиток учнів відповідно до цінностей світової культури й ідеалів філософії олімпізму.

Другий етап (січень 2016 р. – листопад 2017 р.) – розроблення практичних рекомендацій щодо використання надбань культурної спадщини олімпійського руху в системі олімпійської освіти в закладах загальної середньої освіти; проведення творчо-перетворюючого дослідження, в якому брали участь 172 учня 8-х класів, з яких 87 учнів основної групи (ЗЗСО № 78 – 32 учня, м. Київ, лицей № 1 – 27 учнів, м. Сторожинець Чернівецької обл., гімназія – 28 учнів, смт. Варва Чернігівської обл.) та 85 учнів контрольної групи (ЗЗСО № 306 – 34 учня, м. Київ, ЗЗСО № 27 – 26 учнів, м. Вінниця, ЗЗСО – 25 учнів, с. Прилісне Волинської обл.).

Третій етап (грудень 2017 р. – жовтень 2018 р.) – обробка отриманих результатів досліджень основної та контрольної груп за допомогою методів математичної статистики та комп'ютерних програм; формування висновків і підготовка до апробації й офіційного захисту дисертаційної роботи.

У третьому розділі «**Художньо-естетичне виховання підлітків засобами культурної спадщини олімпійського руху в процесі освітньої діяльності в системі олімпійської освіти**» виявлено, що процес естетичного виховання має на меті комплексне використання архітектури і літератури, живопису і музики, скульптури та співу, народної творчості, багато з яких відносяться до культурної спадщини

олімпійського руху. Взаємодія мистецтв обумовлена різноманіттям форм людської практики, духовних потреб, власним сприйняттям, що сприяє цілісності й гармонійності розвитку особистості дитини, формує естетичне ставлення до світу, що її оточує.

Система олімпійської освіти, створена в Україні, користується заслуженим авторитетом і посідає гідне місце у міжнародній спільноті. Проте, незважаючи на численні культурно-освітні проекти НОК України та ОАУ, існує проблема долучення всіх школярів до культурної спадщини олімпійського руху, що можливо лише в умовах шкільної освіти.

Дослідженням виявлено, що питання, пов'язані з історією, сьогоденням та культурною спадщиною олімпійського руху знаходять місце у навчальних програмах предмету «Фізична культура» у незначній кількості національних освітніх систем, переважно пострадянських країн; у навчальних програмах загальноосвітніх навчальних предметів – тільки в якості експериментальних досліджень; масштабні культурно-освітні олімпійські ініціативи та проекти для закладів освіти, розроблені й реалізовані організаційними комітетами Олімпійських ігор, є короточасними і завершують діяльність після закінчення Ігор.

Результати констатуючого етапу експерименту дозволили виявити, що позитивне ставлення до творів мистецтва спостерігається у 76 % школярів, проте тільки 17,03 % опитаних відвідують мистецькі виставки та музеї; 62,46 % школярів упевнені в тому, що таки існує зв'язок між спортом і культурою; 70,98 % респондентів вважають, що твори мистецтва з олімпійської тематики допомагають більш детально пізнати олімпійську історію; 79,18 % учнів мають бажання дізнатися про історичні пам'ятки Стародавньої Олімпії та інформацію про їх творців. 60,57 % респондентів вважають, що знайомство з творами різних жанрів мистецтва на олімпійську тему сприятиме появі (або посиленню) бажання займатися спортом. Разом із тим, заняттями з будь-якого виду спорту захоплюються тільки 50,79 % опитаних. 65,93 % школярів вважають, що знайомство зі світовими культурними цінностями, пов'язаними з олімпійським спортом, сприятиме розширенню їхнього світогляду, підвищенню рівня знань з навчальних предметів та загальної культури. Однак тільки 56,78 % опитаних задоволені діяльністю школи щодо знайомства їх зі світовими культурними цінностями.

Наші дослідження виявили, що тільки 67,82 % опитаних школярів знайомі з олімпійськими цінностями, причому основним джерелом отримання інформації про олімпійські цінності є вчителі й тренери.

За результатами анкетування нами з'ясовано, що гуманістичні цінності та ціннісні орієнтації, які є сполучною ланкою моралі особистості і її поведінки в опитаних школярів мають недостатній рівень сформованості.

Так, розглядаючи сформованість окремих термінальних цінностей, було встановлено, що низький рівень сформованості цінності «Краса природи і мистецтва» спостерігається лише у 26,16 % (n=45) школярів; усвідомлення цінності «Пізнання» – у 20,35 % (n=35); цінності «Щастя інших» – у 37,79 % (n=65); цінності «Творчість» – 16,28 % (n=28), а цінності «Розвиток» – у 9,88 % (n=17) (рис. 1).

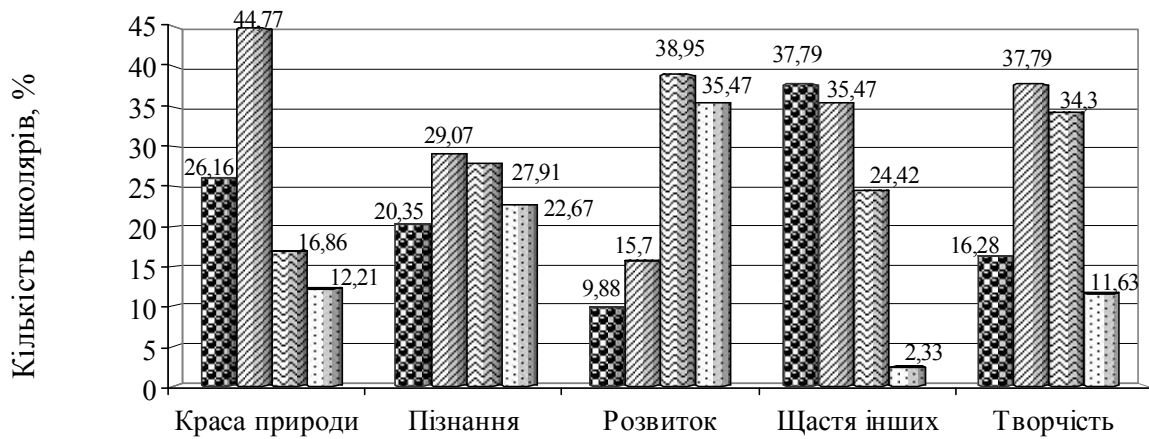

Рис. 1. Розподіл школярів 13-14 років за рівнями сформованості окремих термінальних цінностей (n=172):
 ■ - низький; ▨ - середній; ▩ - достатній; ▤ - високий

Аналізуючи розподіл школярів за рівнем сформованості інструментальних цінностей встановлено низький рівень сформованості наступних цінностей: «Непримиренність до недоліків у собі та інших» у 58,14 % (n=100); «Усвідомлення цінності твердої волі (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами) – 22,09 % (n=38); «Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)» – 20,35 % (n=35); «Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)» – 18,6 % (n=32); «Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність в роботі)» – 44,19 % (n=76) (рис. 2).

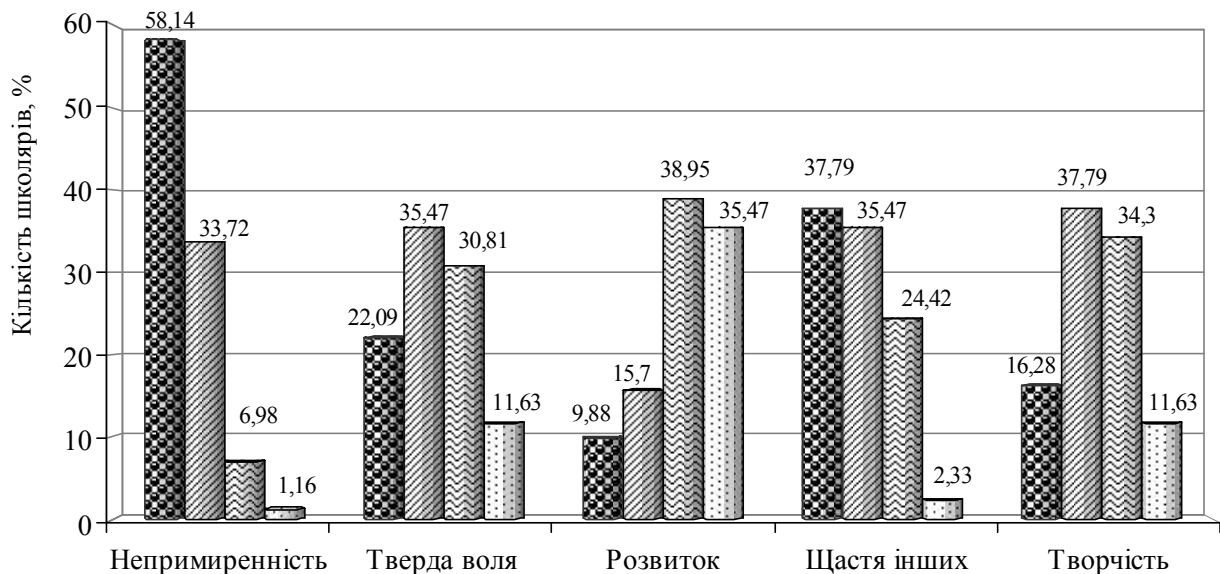

Рис. 2. Розподіл школярів 13-14 років за рівнями сформованості окремих інструментальних цінностей (n=172):
 ■ - низький; ▨ - середній; ▩ - достатній; ▤ - високий

У результаті дослідження було виявлено, що більшість учителів вважають олімпійську освіту одним із факторів гармонійного виховання школярів (92,57 %);

поділяють ідею єдності спорту, культури і мистецтва (94,59 %); вважають за корисне знайомити школярів із творами світової культури, пов'язаними зі спортом, олімпійською історією, цінностями філософії олімпізму під час викладання навчальних предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів (89,86 %); вбачають позитивну роль музейних експозицій на спортивну тему у вихованні у школярів бережливого ставлення до національної і всесвітньої культурної спадщини (91,22 %).

У четвертому розділі «Реалізація олімпійської освіти через інтеграцію культурної спадщини олімпійського руху в зміст предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклу для учнів 8-х класів» було здійснено відбір і систематизацію творів різних видів мистецтва (живопис, архітектура, скульптура, поезія, фотографія), пов'язаних з історією олімпійського руху та Олімпійських ігор (табл. 1).

Таблиця 1

Фрагменти інтеграції творів живопису у процес викладання навчальних предметів

Зміст навчального матеріалу	Твори мистецтва
«Зарубіжна література»	
<p align="center"><i>Античність</i></p> <p>Міфи троянського циклу. Троя. Паріс викрадає Єлену. Облога Трої. Смерть Ахілла. Троянський кінь (2–3 за вибором учителя).</p>	<p><i>Фетіда купає Ахілла у водах Стікса.</i> Бенкс Томас. 1789 р. Лондон. Музей Вікторії та Альберта.</p> <p><i>Шаленість Ахілла.</i> Шарль-Антуан. 1737 р. Санкт-Петербург. Державний Ермітаж.</p> <p><i>Смерть Ахіллеса.</i> Чорнофігурна кераміка. Близько VI ст.</p> <p><i>Геракл Форнезе.</i> Імператорська римська копія роботи Глікона з грецького оригіналу роботи Лісіппа. Приблизно 320 р. до н. е. З бань Каракалли у Римі. Неаполь. Національний музей.</p>
<p>Гомер. «Іліада» (огляд). «Двобій Ахілла і Гектора» (пісня 22, вірші 140–410), «Пріам у Ахілла» (пісня 24, вірші 470–670).</p>	<p><i>Пріам, який просить Ахілла повернути йому тіло Гектора.</i> Александр Іванов, 824 р. Москва. Третьяковська галерея.</p> <p><i>Двобій Ахілла та Гектора.</i> Пітер Пауль Рубенс. 1630 р. Роттердам. Музей Бойманс-ван Бенінгена.</p>
<p>Есхіл (бл. 525-бл. 456 рр. до н.е.). «Прометей закутий».</p>	<p><i>Прометей</i> (Кара титана). Тіціан. 1548–1949 рр. Мадрид. Музей Прадо.</p> <p><i>Прометей прикований.</i> Пітер Пауль Рубенс. 1610–1612 рр. Філадельфія. Художній музей.</p> <p><i>Прометей, який несе вогонь на Землю.</i> Пітер Пауль Рубенс. Мадрид. Музей Прадо.</p>
«Історія»	
<p align="center"><i>Високе Відродження</i></p> <p>Рафаель Санті, Мікеланджело</p>	<p><i>Афінська школа.</i> Рафаель Санті. 1511 р. Ватикан. Музей Ватикана.</p> <p><i>Аполлон грає на віолі.</i> Рафаель Санті. Фреска Парнас. Ватикан.</p> <p><i>Давід.</i> Мікельанджело. Близько 1501–1504 рр. Флоренція. Академія витончених мистецтв.</p> <p><i>Геній перемоги.</i> Мікеланджело. Близько. 1532–1534 рр. Палаццо Веккйо. Флоренція.</p> <p><i>Атлант.</i> Мікеланджело. Близько 1519–1536 рр. Флоренція. Академія витончених мистецтв</p>

Зміст навчального матеріалу	Твори мистецтва
	<i>Атлант</i> . Мікеланджело. Близько 1519–1536 рр. Флоренція, Академія витончених мистецтв
Зародження культури бароко Рубенс, Рембрандт, Тиціан.	<i>Геракл і Омфала</i> . Пітер Пауль Рубенс. 1606 р. Париж, Лувр. <i>Геракл</i> . Пітер Пауль Рубенс. 1611 р. Німеччина, Дрезденська картинна галерея.
	<i>Борці</i> . Літографія з книги І. Меркуріалеса «Мистецтво гімнастики». 1587 р. Венеція.
«Фізична культура»	
Основні цінності олімпізму <i>Досконалість</i>	<i>Дискобол</i> . Скульптура давньогрецького скульптора Мирона. Римська копія з грецького оригіналу V ст. Лондон, Британський музей. <i>Дорифор</i> . 450–440 рр. до н. е. Реконструкція. Робота скульптора Поліклета. Неаполь, Національний археологічний музей. <i>Пам'ятник Мартіну Клейну</i> – срібному призеру Ігор V Олімпіади 1912 р. з боротьби в м. Вільянді (Естонія).
<i>Дружба</i>	<i>Джессі Оуенс, чотириразовий олімпійський чемпіон (1936–4) з легкої атлетики та Луз Лонг, срібний призер Ігор Олімпіади 1936 р. у стрибках у довжину</i> (фото) Фото « <i>Подяка за поєдинок</i> »; Фото « <i>Привітання суперниць</i> »; Фото « <i>Дарина Зевіна</i> », чемпіонка юнацьких Олімпійських ігор з плавання на п'єдесталі пошани з подругами-суперницями.
<i>Повага</i>	<i>Діагор та його сини</i> . Олімпія. Греція. <i>Олімпійські ігри (Радість Каліпатери)</i> . Микола Дмитрієв-Оренбургський. 1860 р. Санкт-Петербург, Академія мистецтв. <i>Монумент на честь Томмі Сміта і Джона Карлоса – борців за повагу до олімпійських цінностей</i> . Університет Сан-Хосе, штат Каліфорнія, США. <i>Вірш «Баллада о поднятых кулаках»</i> . Євген Євтушенко.
«Мистецтво»	
<i>Бароко</i>	<i>Прометей приносить вогонь людям</i> . Фюгер Генріх Фрідріх. 1817 р. Відень, Музей Ліхтенштейн. <i>Прометей прикутий</i> . Пітер Пауль Рубенс. 1610–1612 рр. Філадельфія, Художній музей. <i>Аполлон і Дафна</i> . Франческо Тревізани. Санкт-Петербург, Державний Ермітаж. <i>Шаленство Ахілла</i> . Шарль-Антуан Куапель. 1737 р. Санкт-Петербург, Державний Ермітаж. <i>Деметра, яка шукає Персефону</i> . Горвард Девід Джонсон. <i>Прометей і перша людина</i> . Стаджи Пьетро. 1783–1793 рр. Санкт-Петербург, Державний Ермітаж.
<i>Сграффіто</i>	Серія картин Ганса Ерні, присвячених олімпійським видам спорту. Лозанна. Олімпійський музей.
«Географія»	
Дослідження Геродота	<i>Іонійська амфора другої половини VI ст. до н. е. з фігурою атлета</i> (з розкопок Пантікапея). <i>Залишки споруд у Північному Причорномор'ї</i> . <i>Зображення стригаля та арибалла (флакона для олії)</i> фрагмент вази, знайденої під час розкопок на території Ольвії.

Для проведення творчо-перетворюючого етапу дослідження нами обрано навчальний процес учнів 8-х класів, що зумовлено періодом активних фізіологічних і психологічних змін підлітків.

У цей період становлення теоретичного рефлексивного мислення підлітків спостерігається стрімкий розвиток уяви, що дає імпульс до творчості. Головна мотиваційна лінія підлітків цього віку проявляється в активному прагненні до особистісного самовдосконалення, як фізичного так й інтелектуального, їх психологічні зміни наближають до дорослого життя.

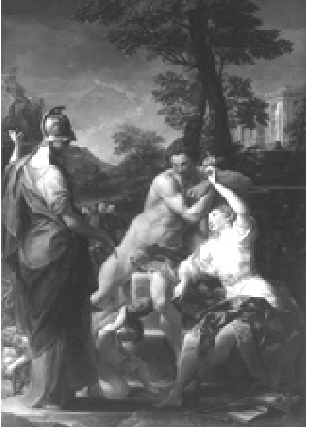
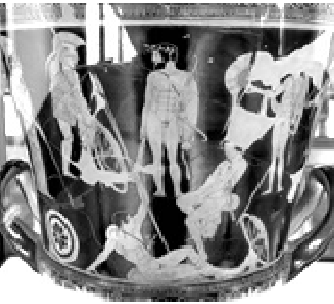

Наша гіпотеза передбачала, що саме знайомство з творами мистецтва, пов'язаними з олімпійською історією та його цінностями, сприятимуть подоланню підліткової кризи.

Одним із визначальних напрямів поширення олімпійських ідеалів і цінностей в умовах діяльності ЗЗСО стає використання культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання навчальних предметів в межах контекстної моделі олімпійської освіти, яка передбачає передачу олімпійських знань в урочній діяльності через інтеграцію питань олімпійської тематики у зміст навчальних предметів, не порушуючи їх природну структуру.

На підставі ґрунтовного вивчення освітніх програм з навчальних предметів «Зарубіжна література», «Історія», «Географія», «Фізична культура» та інтегрованого курсу «Мистецтво», що входять до типових навчальних планів для учнів 8-х класів ЗЗСО України, використовуючи систематизовані твори мистецтва, було розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено практичні рекомендації з використання культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання зазначених предметів основних закладів загальної середньої освіти. Рекомендації містять репродукції творів мистецтва, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, та інформацію про їх причетність до визначних подій цього найпопулярнішого явища – своєрідного феномену суспільного життя світового співтовариства (табл. 2).

Дані, отримані під час творчо-перетворюючого експерименту, дозволили визначити позитивний вплив використання творів мистецтва, які демонструють історію олімпійського руху і є його культурною спадщиною, в процесі викладання предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів в рамках реалізації олімпійської освіти у учнів 8-х класів ЗЗСО. Відмічені позитивні зрушення у кількості школярів, які відвідують мистецькі виставки та музеї ($p < 0,01$); обізнані про зв'язок культури і спорту ($p < 0,05$); бажають ознайомитися з творами мистецтва, пов'язаних з історією олімпійського руху ($p < 0,01$); підвищили рівень знань з навчальних предметів та загальну культуру ($p < 0,01$); знайомі з олімпійськими цінностями ($p < 0,05$); займаються спортом ($p < 0,05$).

Фрагменти методичних рекомендацій використання творів живопису у процес викладання навчальних предметів

Опис твору	Твір мистецтва
<p align="center">Мистецтво</p> <p>Багато творів Помпео Батоні, провідного майстра римської школи, представника стилю рококо, пов'язані з тематикою моралі. «Геркулес на роздоріжжі між Чеснотою та Пороком» – одне з кращих творів такого складу. Алегорію склав у V ст. до н. е. філософ Продик (Ксенофонт, Спогади про Сократа, кн. II, гл. 1, 21 і сл.). Коли юний Геркулес пас отару свого земного батька царя Амфіона на кіферонських пасовищах, до нього прийшли дві жінки, які уособлювали Зніженість і Доброчесність. У картині Батоні вони представлені в образах Венери, богині любові, і Мінерви, богині мудрості. Одна спокушала його радіщами життя, інша закликала до праці і подвигів. Геркулес, після довгих роздумів, послухав голос розуму і присвятив життя служінню людству. Про майбутні подвиги Геркулеса нагадують путті біля ніг Мінерви. Путті тримають палицю героя і левову шкуру. Тут же зображені триголовий страж Аїда пес Цербер і семиголова гідра. Сувора Мінерва вказує на храм на вершині скелі – алегорію важкого шляху до слави. Ошатна Венера простягає Геркулесу троянду. Біля її ніг складені атрибути суєти і чуттєвих насолод: музичні інструменти, ноти, кошик з фруктами.</p>	 <p>Геркулес на роздоріжжі між Чеснотою і Пороком. Батоні Помпео. 1765 р. Державний Ермітаж, Санкт-Петербург</p>
<p align="center">Зарубіжна література</p> <p>Давньогрецьке сказання про Ясона та його друзів аргонавтів датоване приблизно 1400 р. до н. е. Проте більш відомим воно стало в IV ст. до н. е., коли Аполлон Родоський оспівував останній шлях героїв у своїй «Аргонавтиці». Твір отримав високу оцінку сучасників, а його автор став керуючим Великою Александрійською бібліотекою.</p> <p>Аргонавти – учасники походу в Колхиду (узбережжя Чорного моря) на кораблі «Арго» за золотим руном. Корабель був побудований з допомогою богині Афіні, яка вставила в його корпус шматочок священного вікового дуба, завдяки шелесту листя якого передавалася воля богів.</p> <p>Ясон зібрав для участі в поході 50 найславетніших героїв з усією Еллади, серед яких були Геракл, Тесей, Орфей, Кастор, Полідевк. Аргонавти просили Геракла, який брав участь в поході, очолити його, але він відмовився на користь Ясона.</p> <p>Під час походу Ясон вирішив визначити найвправнішого серед своєї команди та оголосив змагання, до якого входили біг, метання диска і списа, стрибки у довжину та боротьба, назвавши цей вид пентатлоном. Їх переможцем став Пелей.</p> <p>Так з'явився прототип відомого і популярного сьогодні олімпійського виду спорту – сучасного п'ятиборства.</p>	 <p>Збір аргонавтів. Червонофігурна кераміка. Ніоба, 460–450 рр. до н. е.</p> <p>Аргонавти. Музей колхідської культури, Поті.</p>

Також, в основній групі виявлено вищі ранги ($p < 0,05$) сформованості термінальних (рис. 3) та інструментальних (рис. 4) цінностей.

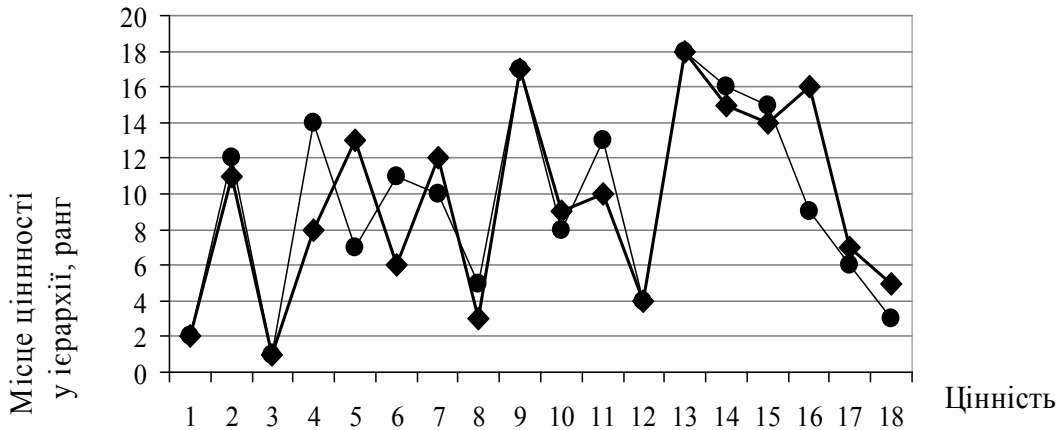

Рис. 3. Ієрархія термінальних цінностей школярів контрольної і основної груп після дослідження (n=172):

1 – активність, 2 – мудрість, 3 – здоров'я, 4 – цікава робота, 5 – краса природи, 6 – любов, 7 – матеріальні блага, 8 – друзі, 9 – визнання, 10 – пізнання, 11 – продуктивне життя, 12 – розвиток, 13 – розваги, 14 – свобода, 15 – сімейне життя, 16 – щастя інших, 17 – творчість, 18 – впевненість у собі;

◆ – контрольна група; ● – основна група

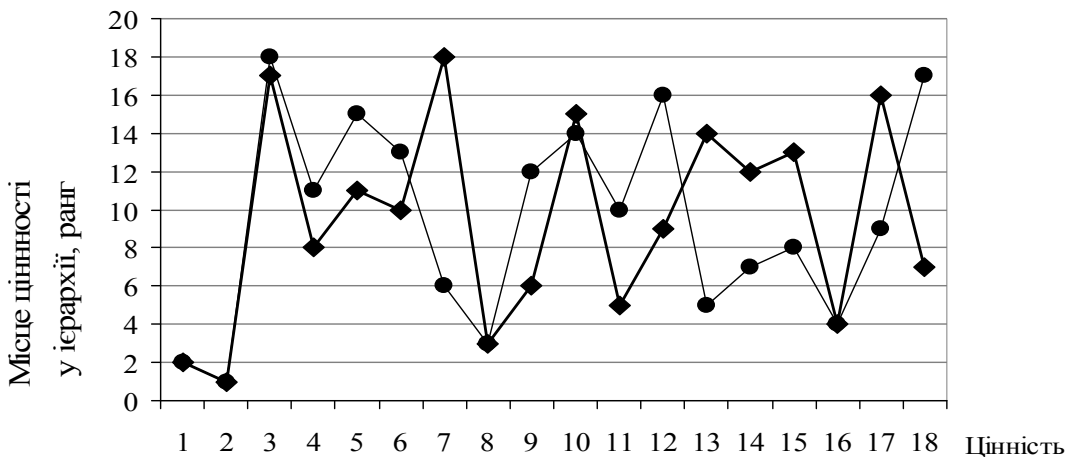

Рис. 4. Ієрархія інструментальних цінностей школярів контрольної і основної груп після дослідження (n=172):

1 – акуратність, 2 – вихованість, 3 – високі запити, 4 – життєрадісність, 5 – старанність, 6 – незалежність, 7 – непримиренність до недоліків у собі та інших, 8 – освіченість, 9 – відповідальність, 10 – раціоналізм, 11 – самоконтроль, 12 – сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів, 13 – тверда воля, 14 – терпимість, 15 – широта поглядів, 16 – чесність, 17 – ефективність у справах, 18 – чуйність;

◆ – контрольна група; ● – основна група

У п'ятому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» представлено аналіз здійснених досліджень, зіставлені отримані результати з даними науково-методичної літератури, проведено обговорення результатів та охарактеризовано ступінь вирішення завдань дослідження, що дозволило виокремити три взаємопов'язані групи даних:

У процесі досліджень було **підтверджено**, що:

- для школярів підліткового віку різних країнах й України включно, характерний недостатній рівень обізнаності з питань історії олімпійського руху (Коршунов В., 2004; Вацеба О., 2007; Naul R., 2008; Єрмолова В., 2010; Щербашин Я., 2014);

- феномен олімпійської культури являє собою комплекс накопичених людством знань, норм, цінностей, зразків поведінки (Барінова І., 1994; Grupe O., 1997; Антипова М., 1998; Лубышева Л., 2007; Хакунов Н., 2009; Богданова М., 2010; Binder D., 2012).

Доповнено дані про те, що:

- комплексне застосування безпосередньої та контекстної моделі реалізації олімпійської освіти підвищує ефективність формування гуманістичних цінностей школярів та зростання їхнього загальнокультурного розвитку (Ефременков К., 1998; Петльований Г., 2002; Єрмолова В., 2010; Georgiadis K., 2014; Щербашин Я., 2014);

- засоби олімпійської освіти позитивно впливають на формування ціннісного потенціалу школярів (Мазин В., 2014; Сосуновский В., 2014; Щербашин Я., 2014; Єрмолова В., 2017).

Абсолютно новим є:

- підбір і систематизація творів різних видів мистецтва, пов'язаних з історією олімпійського руху, у відповідності до тематичного планування змісту предметів гуманітарного циклу («Історія», «Географія», «Зарубіжна література», «Фізична культура», інтегрований курс «Мистецтво») для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України;

- розроблені практичні рекомендації з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в рамках олімпійської освіти у процес викладання навчальних предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклу для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України.

ВИСНОВКИ

1. Отримані результати проведеного аналізу й узагальнення даних науково-методичної літератури, мережі Інтернет та практичного досвіду реалізації олімпійської освіти свідчать, що олімпійська освіта як педагогічна діяльність з її багатогранними аспектами поринає своїм корінням у Стародавню Грецію, є спадкоємицею «спортивної педагогіки», а згодом «олімпійської педагогіки», заснованої ініціатором відродження сучасних Олімпійських ігор П'єром де Кубертенем, яка в системах освіти сучасного суспільства посідає важливе місце як дієвий засіб виховання дітей і молоді, та гуманізації освіти.

2. Культурна спадщина олімпійського руху є невід'ємною складовою олімпійської спадщини та олімпійської культури – соціальних феноменів, що

об'єднують комплекс накопичених людством знань, норм, цінностей, смислів, зразків поведінки, які відповідають вимогам Олімпійської хартії, філософії олімпізму, на основі яких формується гуманістичний спосіб життя соціуму та особистості. Маючи мультидисциплінарну сутність і притаманний їй динамізм, вона передається від покоління до покоління через систему освіти й виховання, виконуючи одну з ключових місій олімпійського руху – виховання гармонійно розвиненої особистості.

3. Тенденції художньо-естетичної освіти й виховання в різних країнах світу та в Україні спрямовані на підвищення ролі й статусу мистецтва у навчально-виховному процесі закладів загальної середньої освіти, поширення міждисциплінарних зв'язків у межах художньо-естетичного та спорідненого гуманітарного циклів як універсального засобу стимулювання творчого потенціалу особистості, формування в неї ініціативності, самостійності, креативного мислення, критичності, створення умов для самореалізації та безперервного самовдосконалення і самовиховання.

Питання, пов'язані з історією олімпійського руху та його культурною спадщиною, мають місце тільки у навчальних програмах з предмета «Фізична культура» в системі освіти України, Росії, Білорусії, Польщі та Вірменії. У країнах, де проводяться Олімпійські ігри, культурно-освітні програми закінчуються після завершення Ігор. Інформація про інтеграцію культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклу присутня лише в незначній кількості експериментальних досліджень. Національна система олімпійської освіти України має високий міжнародний рейтинг і посідає гідне місце у світовій олімпійській сім'ї. Проте, незважаючи на численні культурно-освітні проекти НОК України та ОАУ, існує проблема долучення всіх школярів до культурної спадщини олімпійського руху, що можливо лише в умовах шкільної освіти.

У різних країнах світу система олімпійської освіти має спільні та відмітні риси і реалізується за громадською (в меншості) й громадсько-державною моделлю.

4. Дослідження обізнаності, ставлення та зацікавленості учасників освітнього процесу закладів загальної середньої освіти України до культури, культурної спадщини олімпійського руху та олімпійської освіти дозволили визначити, що:

- всього 17,03 % школярів відвідують музеї та мистецькі виставки;
- 62,46 % школярів і 94,59 % вчителів впевнені у зв'язку культури зі спортом;
- 79,18 % учнів мають бажання дізнатися про історичні пам'ятки Стародавньої Олімпії та інформацію про їх творців;
- 60,57 % вважають, що знайомство з творами різних жанрів мистецтва на олімпійську тему сприяють появі (або посиленню) бажання займатися спортом, а 65,93 % школярів – на розширення світогляду, підвищення рівня знань з навчальних предметів та загальної культури;
- 67,82 % школярів і 86,49 % учителів знайомі з олімпійськими цінностями;
- 53,94 % школярів отримують інформацію про олімпійські цінності в закладах освіти від тренерів та вчителів;

- тільки 56,78 % школярів задоволені діяльністю школи з питань знайомства зі світовими культурними цінностями;
- високий рівень сформованості цінності «Краса природи і мистецтва» мають лише 12,21 % школярів, «Усвідомлення цінності пізнання» – 22,67 %, «Непримиренність до недоліків у собі та інших» – 1,16 %, «Тверда воля» – 11,63 %;
- 95,95 % учителів вважають спорт складовою естетичного виховання;
- 89,86 % учителів впевнені у користі знайомства школярів з творами світової культури, пов'язаних з історією олімпійського руху, під час викладання навчальних предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів.

5. Теоретичні дослідження дозволили розробити практичні рекомендації з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів, а саме, «Історії», «Зарубіжної літератури», «Географії», «Фізичної культури» та інтегрованого курсу «Мистецтво», що входять до типових навчальних планів для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України, які містять репродукції творів різних мистецтв, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, та інформацію про їх причетність до визначних подій цього найпопулярнішого явища – своєрідного феномену суспільного життя світового співтовариства.

6. Впровадження практичних рекомендацій не порушують звичного викладання відповідної теми, а доповнюють її, сприяючи підвищенню зацікавленості до предмета, до мистецтва взагалі, розширенню і збагаченню світогляду підлітків, істотно впливаючи на рівень розвитку ціннісних орієнтацій, підвищення загальної культури, стимулювання школярів до саморозвитку, творчої діяльності, залучення до олімпійського руху та його цінностей, занять спортом.

7. Ефективність використання творів мистецтв, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, в процесі викладання навчальних предметів «Історії», «Географії», «Зарубіжної літератури», «Фізичної культури», інтегрованого курсу «Мистецтво» в основній групі закладів загальної середньої освіти підтверджують позитивні зрушення у кількості школярів, які відвідують мистецькі виставки та музеї, – на 25,29 % ($p < 0,01$); обізнаних про зв'язок культури і спорту – на 20,69 % ($p < 0,05$); тих, які бажають ознайомитися з творами мистецтва про олімпійський рух, – на 24,14 % ($p < 0,01$); які підвищили рівень знань з навчальних предметів та загальну культуру – на 25,28 % ($p < 0,01$); які знайомі з олімпійськими цінностями – на 21,84 % ($p < 0,05$); які займаються спортом – на 25,29 % ($p < 0,05$). Також, в основній групі виявлено вищий рівень ($p < 0,05$) сформованості таких цінностей як непримиренність до недоліків у собі, тверда воля, терпимість, широта поглядів та ефективність у справах, працелюбність, краса природи і мистецтва, щастя інших, творчість та ін. порівняно зі школярами контрольної групи.

Проведене дослідження довело, що використання культурної спадщини олімпійського руху в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти України сприяє залученню більш широкого загалу школярів до гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму, олімпійської спадщини, фізкультурно-спортивної діяльності, здорового способу життя, і як наслідок, – реалізації завдань Нової

української школи, а саме, формуванню у школярів ціннісно-сміслової, загальнокультурної, навчально-пізнавальної компетентностей та компетентності особистісного самовдосконалення.

Перспектива подальших досліджень полягає у розробці шляхів інтеграції культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання навчальних предметів художньо-естетичного та гуманітарного циклу школярів 5–11-х класів закладів загальної середньої освіти України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кріль І. Шляхи інтеграції культурної спадщини олімпійського руху в зміст загальноосвітніх навчальних предметів. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017;28:213-7. Фахове видання України.

2. Кріль ІМ. Потенціал культурної спадщини олімпійського руху в системі гуманітарної освіти школярів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 2018;2(96):48-51. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

3. Кріль І. Вплив культурної спадщини олімпійських ігор на ціннісний потенціал школярів. В: Спортивна наука України [Інтернет]. 2018;2(84):14-21. Доступно: <http://snu.ldufk.edu.ua>. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

4. Кріль ІМ. Культурна спадщина олімпійського руху в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) 2018;5(99):110-4. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

5. Кріль І. Обізнаність школярів закладів загальної середньої освіти з питань культурної спадщини олімпійського руху. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018;2:98-101. Фахове видання України, яке включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Кріль І. Культурное наследие олимпийского движения в процессе образовательной деятельности общеобразовательных учебных учреждений Украины. В: Спорт. Олимпизм. Здоровье. Материалы Международного научного конгресса; 2017 Окт 26-28; Кишинев. Кишинев; 2017. с. 111.

2. Кріль ІМ. Готовність учителів закладів загальної середньої освіти до впровадження культурної спадщини олімпійського руху в освітній процес. В: Молодь та олімпійський рух: зб. тез доп. 11-ої Міжнар. наук. конф. молодих учених [Інтернет]; 2018 Квіт 10-12; Київ. Київ; 2018. с. 74-5. Доступно: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/rozklad/zbirnyk_tez_2018.pdf

3. Кріль ІН. Культурное наследие олимпийского движения как образно-смысловая опора в системе преподавания гуманитарных предметов в школе. В:

Ценности, традиции и новации современного спорта. Материалы Международного научного конгресса; 2018 Апр 18-20; Минск. Минск; 2018. с. 283-4.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Радченко ЛО, Борисейко ВС, Кріль ІМ. II зимові Юнацькі Олімпійські ігри. Ліллекхаммер 2016. Навчальний посібник. К.; 2015. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Культурно-освітня програма», «Освіта», «Література і мистецтво», «Історико-культурні споруди Ліллекхаммера». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

2. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Щербашин ЯС, Лях-Породько ОО, Кріль ІМ. XXIII зимові Олімпійські ігри. Пхьончхан 2018. Навчальний посібник. К.; 2017. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Освіта», «Культура». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

3. Булатова ММ, редактор. Єрмолова ВМ, Щербашин ЯС, Лях-Породько ОО, Кріль ІМ. III Юнацькі Олімпійські ігри. Навчальний посібник. К.; 2018. 64 с. *Особистий внесок здобувача полягає у підборі матеріалів до розділів «Культурно-освітня програма», «Освіта в Аргентині», «Історико-культурні споруди». Внесок співавторів – розробка концепції, підбір матеріалів, узагальнення інформації.*

АНОТАЦІЇ

Кріль І. М. Культурна спадщина олімпійського руху в системі олімпійської освіти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту (доктора філософії) за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, 2018.

Дисертація присвячена питанням обґрунтування, розробки і дослідження ефективності використання культурної спадщини олімпійського руху в системі олімпійської освіти у процесі освітньої діяльності школярів 8-х класів закладів загальної середньої освіти.

Доведено ефективність впровадження розроблених практичних рекомендацій з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів, а саме, «Історії», «Зарубіжної літератури», «Географії», «Фізичної культури» та інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України, які містять репродукції творів різних видів мистецтва, пов'язаних з олімпійським рухом, та інформацію про їх причетність до його визначних подій, що сприяють реалізації завдань Нової Української школи – формуванню у школярів ціннісно-сміслової, загальнокультурної, навчально-пізнавальної, компетентностей та компетентності особистісного самовдосконалення.

Ключові слова: олімпійська освіта, культурна спадщина олімпійського руху, олімпізм, школярі, заклади загальної середньої освіти, художня культура,

мистецтво, цінності, навчальні предмети гуманітарного та художньо-естетичного циклів.

Krol I. M. Cultural heritage of the Olympic movement in the system of Olympic education. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate of Sciences in Physical Education and Sport (PhD), specialty 24.00.01 Olympic and Professional Sport – National University of Ukraine on Physical Education and Sport, Kyiv, 2018.

The dissertation is devoted to the issues of substantiation, development and study of the effectiveness in using the cultural heritage of the Olympic movement in the system of Olympic education in the process of educational activity of 8th grade pupils at institutions of general secondary education.

There is done the analysis of contemporary views on the significance of the Olympic culture as a bearer of historical, ideological, axiological potentials, which can contribute to the formation of initiative, self-support, creative thinking among school students, and others like that. There is determined the place of cultural heritage of the Olympic movement in educational systems, and is generalized international and domestic experience of artistic and aesthetic upbringing in the system of secondary school education.

Conducting an ascertaining experiment, in which 316 school students and 148 teachers of institutions of general secondary education of Vinnytsia, Volyn, Kyiv, Poltava and Chernivtsi regions participated, including the city of Kyiv made it possible to determine the attitude of schoolchildren to linking sports with culture; their desire to learn about the historical monuments of Ancient Olympia and information about their creators; the vision of the role of school students in the works of various genres of art associated with the Olympic movement, the emergence (or strengthening) of the desire to engage in sports; the expansion of their outlook, the general culture, and to reveal the insufficient level of the formation of humanistic values.

The study also showed that most teachers consider Olympic education as one of the factors of harmonious education of schoolchildren, share the idea of unity of sport, culture and art; they consider it useful to familiarize schoolchildren with the works of world culture related to sports, Olympic history, the values of the philosophy of Olympism during teaching subjects of humanitarian and artistic-aesthetic cycles.

On the basis of the results of the ascertaining experiment, there was carried out the selection and systematization of works from various types of art (painting, architecture, sculpture, poetry, photography) related to the history of the Olympic movement and the Olympic Games. On the basis of thorough study of the educational programs on educational subjects "Foreign Literature", "History", "Geography", "Physical Culture" and the integrated course "Art", included in the standard curricula for pupils of the 8th grade at the secondary school education in Ukraine, using systematized works of art there were developed and implemented theoretical substantiation and practical recommendations for the use of the cultural heritage of the Olympic movement in the process of teaching these subjects for basic institutions of general secondary education. The recommendations

contain reproductions of works of art related to the cultural heritage of the Olympic Movement, and information about their involvement in the remarkable events of this most popular phenomenon - a peculiar fact in the social life of the world community.

In the creative-transforming experiment, 172 the 8th grade schoolchildren from Kiev, Vinnytsya, Storozhintsy (Chernivtsi region), town Varva (Chernihiv region) and village of Prilysne (Volyn region) took part.

Selection of this age for the study stipulated by the fact that in adolescents of 13-14 years are a period of active physiological and psychological changes. The main motivational line for adolescents of this age is connected with active aspirations for personal self-improvement. They have a need for systematic self-education, they are beginning to think more and more about the possibilities of intellectual and personal communication, self-improvement and carry out conscious, purposeful efforts for this purpose.

The data obtained during the creative-transforming experiment allowed to determine the positive influence of the use of works of art related to the cultural heritage of the Olympic movement in the process of teaching the subjects of humanitarian and artistic and aesthetic cycles within the framework of the implementation of Olympic education in the pupils of the 8th grade of secondary education. There have been positive changes in the number of pupils attending art exhibitions and museums ($p < 0.01$); those who are aware of the connection between culture and sport ($p < 0,05$); those who wish to get acquainted with works of art related to the history of the Olympic movement ($p < 0.01$); those who increased the level of knowledge in educational subjects and general culture ($p < 0.01$); those who are familiar with the Olympic values ($p < 0,05$); those engaged in sports ($p < 0,05$). Also, in the main group revealed higher levels ($p < 0,05$) of the formation of such values as irreconcilability to the shortcomings of oneself, firm will, tolerance, breadth of sights and efficiencys, hard work, beauty of nature and art, happiness of others, creativity, etc. in comparison with control group pupils.

The obtained results allowed to broaden and enrich the world of adolescents, significantly affect the level of development of value orientations, enhance their overall culture, encourage students to self-development, creative activity, involvement in the Olympic movement and its values, sports.

Keywords: Olympic education, Olympic movement cultural heritage, Olympism, pupils, secondary education institutions, artistic culture, art, values, human and artistic esthetic subjects.

Підписано до друку 24.04.2019 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 41.

«Видавництво “Науковий світ”»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua